

1. Scripts in Ki Tavo

דברים כ"ו:ג'-י'

(ג) וּבֹאֲתָ אֶל־הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם וְאָמַרְתָּ אֵלָיו הִגַּדְתִּי הַיּוֹם לַה' אֱלֹקֶיךָ כִּי־בֹאֲתִי אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לַאֲבֹתֵינוּ לָתֵת לָנוּ: (ד) וְלָקַח הַכֹּהֵן הַטָּנָא מִיָּדְךָ וְהִנִּיחוֹ לִפְנֵי מִזְבֵּחַ ה' אֱלֹקֶיךָ: (ה) וְעָנִיתָ וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹקֶיךָ אֲרָמִי אֲבִד אָבִי וַיֵּרֶד מִצְרַיִם וַיִּגֵּר שָׁם בְּמִתִּי מֵעֹט וַיְהִי־שָׁם לִגְוִי גָדוֹל עָצוּם וְרָב: (ו) וַיִּרְעוּ אֹתָנוּ הַמִּצְרִים וַיַּעֲנוּנוּ וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבֹדָה קָשָׁה: (ז) וַנִּצְעַק אֶל־ה' אֱלֹקֵי אֲבֹתֵינוּ וַיִּשְׁמַע ה' אֶת־קִלְלָנוּ וַיֵּרָא אֶת־עָנֵינוּ וְאֶת־עֲמָלָנוּ וְאֶת־לַחֲצָנוּ: (ח) וַיִּצְאָנוּ ה' מִמִּצְרַיִם בְּיָד חֲזָקָה וּבְזֹרַע נְטוּיָה וּבְמַרְא גָדֹל וּבְאֹתוֹת וּבְמִפְתִּים: (ט) וַיִּבְאֵנוּ אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיִּתְּנוּ־לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲרֶץ זָבַת חֶלֶב וּדְבָשׁ: (י) וְעַתָּה הִנֵּה הִבֵּאתִי אֶת־רֵאשִׁית פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־נָתַתָּה לִּי ה' וְהִנֵּחְתָּו לִפְנֵי ה' אֱלֹקֶיךָ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לִפְנֵי ה' אֱלֹקֶיךָ:

Deuteronomy 26:3-10

(3) You shall go to the priest in charge at that time and say to him, “I acknowledge this day before your God ה' that I have entered the land that ה' swore to our fathers to assign us.” (4) The priest shall take the basket from your hand and set it down in front of the altar of your God (5) ה' You**you* See note at 12.7. shall then recite as follows before your God ה': “My father was a fugitive Aramean. He went down to Egypt with meager numbers and sojourned there; but there he became a great and very populous nation. (6) The Egyptians dealt harshly with us and oppressed us; they imposed heavy labor upon us. (7) We cried to ה', the God of our ancestors, and ה' heard our plea and saw our plight,

our misery, and our oppression. (8) ה' freed us from Egypt by a mighty hand, by an outstretched arm and awesome power, and by signs and portents, (9) bringing us to this place and giving us this land, a land flowing with milk and honey. (10) Wherefore I now bring the first fruits of the soil which You, ה', have given me.” You shall leave it**it I.e., the basket of v. 4.* before your God ה' and bow low before your God ה'.

דברים כ"ו:י"ב-ט"ו

(יב) כִּי תִכְלֶה לְעֹשֶׂר אֶת־כָּל־מַעֲשֶׂר תְּבוּאָתְךָ בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁת שָׁנַת הַמַּעֲשֶׂר וְנָתַתָּה לַלֵּוִי לַגֵּר לִיתְּוָם וְלֹא־לְמִנָּה וְאָכְלוּ בְשַׂעְרֶיךָ וּשְׂבָעוּ: (יג) וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בְּעֶרְתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן־הַבַּיִת וְגַם נָתַתִּיו לַלֵּוִי וְלַגֵּר לִיתְּוָם וְלֹא־לְמִנָּה כָּל־מִצְוֹתֶךָ אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי לֹא־עָבַרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ וְלֹא שָׁכַחְתִּי: (יד) לֹא־אֶכְלָתִי בְּאֵנִי מִמֶּנּוּ וְלֹא־בְעֶרְתִּי מִמֶּנּוּ בְטֶמְאָה וְלֹא־נָתַתִּי מִמֶּנּוּ לְמֵת שְׂמַעְתִּי בְּקוֹל ה' אֱלֹהֵי עֲשִׂיתִי כָּכָל אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי: (טו) הַשְׁקִיפָה מִמַּעַן קֹדֶשְׁךָ מִן־הַשָּׁמַיִם וּבִרְךָ אֶת־עַמֶּךָ אֶת־יִשְׂרָאֵל וְאֵת הָאָדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לָנוּ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאֲבוֹתֵינוּ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ: {ס}

Deuteronomy 26:12-15

(12) When you have set aside in full the tenth part of your yield—in the third year, the year of the tithe**in the third year, the year of the tithe See Deut. 14.28–29.*—and have given it to the [family of the] Levite, the stranger, the fatherless, and the widow, that they may eat their fill in your settlements, (13) you**you See note at 12.7.* shall declare before your God ה': “I have cleared out the consecrated portion from the house; and I have given it to the [family of the] Levite, the stranger, the fatherless, and the widow, just as You commanded me; I have neither transgressed nor neglected any of Your commandments: (14)

**Meaning of first part of verse uncertain.* I have not eaten of it while in mourning,

I have not cleared out any of it while I was impure, and I have not deposited any of it with the dead.* *deposited any of it with the dead* No part of the tithe may be left as food for the dead. I have obeyed my God ה'; I have done just as You commanded me. (15) Look down from Your holy abode, from heaven, and bless Your people Israel and the soil You have given us, a land flowing with milk and honey, as You swore to our fathers."

דברים כ"ז:י"ב-כ"ו

(יב) אֱלֹהִים יַעֲמִדוּ לְבָרְךָ אֶת־הָעָם עַל־הָהָר גְּרוֹזִים בְּעֶבְרָכֶם אֶת־הַיַּרְדֵּן שְׁמֵעוֹן וְלִי וַיהוָה וַיִּשְׁשָׁכֶר וַיֹּסֶף וּבְנִימָן: (יג) וְאֱלֹהִים יַעֲמִדוּ עַל־הַקָּלָה בָּהָר עֵיבַל רְאוּבֵן גָּד וְאָשֶׁר וַזְבוּלֹן דָּן וַנַּפְתָּלִי: (יד) וְעָנִי הַלְוִיִּם וְאָמְרוּ אֶל־כָּל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל קוֹל רֹם: {ס} (טו) אָרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמַסֵּכָה תוֹעֵבַת ה' מַעֲשֵׂה יָדָי חֲרָשׁ וְשֵׁם בַּסֵּתֶר וְעָנִי כָל־הָעָם וְאָמְרוּ אָמֵן: {ס} (טז) אָרוּר מַקְלֶה אָבִיו וְאָמוֹ וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: {ס} (יז) אָרוּר מַסִּיג גְּבוּל רֵעֵהוּ וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: {ס} (יח) אָרוּר מַשְׁגֶּה עוֹר בַּדֶּרֶךְ וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: {ס} (יט) אָרוּר מַטֵּה מַשְׁפָּט גֵּר־יִתוֹם וְאַלְמָנָה וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: * (ספ) פֶּרֶשׁ סְתוּמָה בַּכֶּתֶר אֶרֶם צוּבָה (כ) אָרוּר שֹׁכֵב עִם־אִשְׁתׁ אָבִיו כִּי גִלָּה כְּנָף אָבִיו וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: {ס} (כא) אָרוּר שֹׁכֵב עִם־כָּל־בִּהְמָה וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: {ס} (כב) אָרוּר שֹׁכֵב עִם־אֶחָתוֹ בִּתְּאֻבֵּי אוֹ בִּתְּאֻמוֹ וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: {ס} (כג) אָרוּר שֹׁכֵב עִם־חֲתָנָתוֹ וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: {ס} (כד) אָרוּר מִכָּה רֵעֵהוּ בַּסֵּתֶר וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: {ס} (כה) אָרוּר לִקְחַ לְשֹׁחַד לְהַכּוֹת נַפֶּשׁ דָּם נָקִי וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: {ס} (כו) אָרוּר אֲשֶׁר לֹא־יָקִים אֶת־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה־הַזֹּאת לַעֲשׂוֹת אוֹתָם וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: {פ}

(12) **Construction of vv. 12–13 is uncertain.* After you have crossed the Jordan, the following shall stand on Mount Gerizim when the blessing for the people is spoken: Simeon, Levi, Judah, Issachar, Joseph, and Benjamin. (13) And for the curse, the following shall stand on Mount Ebal: Reuben, Gad, Asher, Zebulun, Dan, and Naphtali. (14) The Levites shall then proclaim in a loud voice to all the people of Israel: (15) Cursed be any party who makes a sculptured or molten image, abhorred by ה', a craftsman's handiwork, and sets it up in secret.—And all the people shall respond, Amen. (16) Cursed be the one who insults father or mother.—And all the people shall say, Amen. (17) Cursed be the one who moves a neighbor's landmark.—And all the people shall say, Amen. (18) Cursed be the one who misdirects a blind person who is underway.—And all the people shall say, Amen. (19) Cursed be the one who subverts the rights of the stranger, the fatherless, and the widow.—And all the people shall say, Amen. (20) Cursed be the [man] who lies with his father's wife, for he has removed his father's garment.**removed his father's garment* See note at 23.1. —And all the people shall say, Amen. (21) Cursed be the one who lies with any beast.—And all the people shall say, Amen. (22) Cursed be the [man] who lies with his sister, whether daughter of his father or of his mother.—And all the people shall say, Amen. (23) Cursed be the [man] who lies with his mother-in-law.—And all the people shall say, Amen. (24) Cursed be the one who strikes down a fellow [Israelite] in secret.—And all the people shall say, Amen. (25) Cursed be the one who accepts a bribe in the case of the murder of**in the case of the murder of* I.e., to acquit the murderer of; others "to slay." an innocent person.—And all the people shall say, Amen. (26) Cursed be whoever will not uphold the terms of this Teaching and observe them.—And all the people shall say, Amen.

2. Scripts elsewhere in Torah

(ז) וְאִם-לֹא יִחַפֵּץ הָאִישׁ לְקַחַת אֶת-יְבִמְתּוֹ וְעָלְתָה יְבִמְתּוֹ הַשְּׁעָרָה אֶל-הַזְקֵנִים
וְאָמְרָה מֵאֵן יְבָמִי לְהָקִים לְאָחִיו שֵׁם בְּיִשְׂרָאֵל לֹא אָבָה יְבָמִי: (ח) וְקָרְאוּ-לּוֹ
זִקְנֵי-עִירוֹ וְדִבְּרוּ אֵלָיו וְעָמַד וְאָמַר לֹא חָפְצָתִי לְקַחְתָּהּ: (ט) וְנָגְשָׁה יְבִמְתּוֹ אֵלָיו
לְעֵינֵי הַזְקֵנִים וְחָלְצָה נַעֲלָו מֵעַל רַגְלוֹ וִירָקָה בְּפָנָיו וְעָנְתָה וְאָמְרָה כָּכָה יַעֲשֶׂה
לְאִישׁ אֲשֶׁר לֹא-יִבְנֶה אֶת-בֵּית אָחִיו: (י) וְנִקְרָא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל בֵּית חִלוּץ
הַנֶּעֱלָ: {ס}

Deuteronomy 25:7-10

(7) But if that party does not want to take his brother's widow [to wife], his brother's widow shall appear before the elders in the gate and declare, "My husband's brother refuses to establish a name in Israel for his brother; he will not perform the duty of a levir." (8) The elders of his town shall then summon him and talk to him. If he insists, saying, "I do not want to take her," (9) his brother's widow shall go up to him in the presence of the elders, pull the sandal off his foot, spit in his face, and make this declaration: Thus shall be done to the man* *man* Lit. "participant whose involvement defines the depicted situation." See the Dictionary under 'ish. who will not build up his brother's house! (10) And he shall go in Israel by the name of "the family of the unsandaled one."

דברים כ"א:י"ח-כ'

(יח) כִּי־יִהְיֶה לְאִישׁ בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה אֵינָנו שֹׁמֵעַ בְּקוֹל אָבִיו וּבְקוֹל אִמּוֹ וַיִּסְרוּ
אֹתוֹ וְלֹא יִשְׁמַע אֲלֵיהֶם: (יט) וַתִּפְּשׂוּ בּוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ וְהוֹצִיאוּ אֹתוֹ אֶל-זִקְנֵי עִירוֹ
וְאֶל-שַׁעַר מִקְדָּמוֹ: (כ) וְאָמְרוּ אֶל-זִקְנֵי עִירוֹ בְּנֵנוּ זֶה סוֹרֵר וּמוֹרֶה אֵינָנו שֹׁמֵעַ
בְּקוֹלָנוּ זֹלָל וְסָבָא:

Deuteronomy 21:18-20

(18) If a householder* *householder* See the first note at 1.31. has a wayward and defiant son, who does not heed his father or mother and does not obey them even after they discipline him, (19) his father and mother shall take hold of him and bring him out to the elders of his town at the public place of his community. (20) They shall say to the elders of his town, “This son of ours is disloyal and defiant; he does not heed us. He is a glutton and a drunkard.”

6

דברים כ"א:ו'-ח'

(ו) וְכָל זָקְנֵי הָעִיר הַהִוא הַקְּרֹבִים אֶל־הַחֹלֶל יִרְחֲצוּ אֶת־יְדֵיהֶם עַל־הָעֵגְלָה הָעֲרוּפָה בַּנֶּחֱלִ: (ז) וְעָנוּ וְאָמְרוּ יָדֵינוּ לֹא (שפכה) [שָׁפְכוּ] אֶת־הַדָּם הַזֶּה וְעֵינֵינוּ לֹא רָאוּ: (ח) כִּפֹּר לְעַמֶּךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־פָּדִיתָ ה' וְאֶל־תִּתֵּן דָּם נָקִי בַקָּרֶב עַמֶּךָ יִשְׂרָאֵל וְנִכְפַּר לָהֶם הַדָּם:

Deuteronomy 21:6-8

(6) Then all the elders of the town nearest to the corpse shall wash their hands over the heifer whose neck was broken in the wadi. (7) And they shall make this declaration: “Our hands did not shed this blood, nor did our eyes see it done. (8) Absolve, ה', Your people Israel whom You redeemed, and do not let guilt for the blood of the innocent remain among Your people Israel.” And they will be absolved of bloodguilt.

7

במדבר ו':כ"ג-כ"ו

(כג) דִּבֶּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תְּבָרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם: {ס} {כד} יְבָרְכֶךָ ה' וְיִשְׁמְרֶךָ: {ס} {כה} יָאֵר ה' פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֶךָ: {ס} {כו} יֵשָׂא ה' פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לָךְ שָׁלוֹם: {ס}

(23) Speak to Aaron and his sons: Thus shall you bless the people of Israel. Say to them:

(24) ה' bless you and protect you!

(25) ה' deal kindly and graciously with you! **deal kindly and graciously with you* Others "make His face to shine upon thee and be gracious to thee."

(26) ה' bestow [divine] favor **bestow [divine] favor* Others "lift up His countenance." upon you and grant you peace! **peace* Or "friendship."

3. Scripts in Jewish life cycle

סידור ספרד, ברכות ותפילות שונות, סדר ברכות אירוסין ונשואין י'
הָרִי אֶת מָקְדָּשְׁתְּ לִי בְטִבְעֶת זֹו כְּדַת מֹשֶׁה וְיִשְׂרָאֵל:

Siddur Sefard, Various Blessings, Marriage Blessings 10

You are hereby consecrated to me with this ring according to the rite of Moses and Israel.

סידור ספרד, ברכות ותפילות שונות, סדר פדיון הבן
(א) מצות עשה על כל איש מישראל שיפדה את בנו שהוא בכור לאמו
בחמשה סלעים, ויכול ליתן לכהן שאר החפצים שיהיו שוים כך, אבל לא
קרקעות או שטרות או עבדים, ולכן אין פודים בשטרות כסף. ונוהגים לעשות
סעודת מצוה. ועושים את הפדיון בתוך הסעודה. אין פודין את הבכור עד
שיעברו עליו שלושים יום, וביום שלושים ואחד יפדוהו מיד שלא להשהות
את המצוה:

(ב) האב מביא את הבכור לפני הכהן עם הפדיון ואומר לו:

(ג) זֶה בְּנִי בְּכוֹרִי וְהוּא פֶּטֶר רַחֵם לְאִמּוֹ, וְהַקְדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא צֹוֶה לְפָדוֹתוֹ, שְׁנֹאמֶר, וּפְדוּיוֹ מִבֶּן חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה בְּעֶרְכָּךְ כֶּסֶף חֲמִשָּׁת שֶׁקֶלִים בְּשֶׁקֶל הַקּוֹדֶשׁ עֲשִׂימֶה הוּא. וְנֹאמֶר, קִדַּשׁ לִי כָל בְּכוֹר פֶּטֶר כָּל רַחֵם בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאָדָם וּבַבְּהֵמָה, לִי הוּא:

(ד) הכהן שואל את האב:

(ה) מַה בָּעִית טָפִי לִיתֵּן לִי בִנְךָ בְּכוֹרְךָ שֶׁהוּא פֶּטֶר רַחֵם לְאִמּוֹ, אוֹ בָּעִית לְפָדוֹתוֹ בְּעֵד חֲמִשׁ סִלְעִים כְּדִמְחִיבָתָ מִדְּאוֹרֵייתָא:

(ו) האב אומר:

(ז) חֲפִיץ אֲנִי לְפָדוֹת אֶת בְּנִי וְהִילֵךְ דָּמִי פְדִיוֹנוֹ כְּדִמְחִיבָתִי מִדְּאוֹרֵייתָא:

(ח) האב מברך ברכה זו ושהחיינו:

(ט) בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל פְּדִיוֹן הַבֵּן:

(י) בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהִחְיֵנוּ וְקִיָּמָנוּ וְהִגִּיעָנוּ, לְזֶמֶן הַזֶּה:

(יא) הכהן מעביר את דמי הפדיון מעל ראש הבכור ואומר:

(יב) זֶה תַּחַת זֶה זֶה חֲלוּף זֶה זֶה מְחוּל עַל זֶה. וַיִּכַּסּ זֶה הַבֵּן לְחִיָּים, לְתוֹרָה וּלְחִפָּה וּלְמַעֲשִׂים טוֹבִים, אָמֵן:

(יג) הכהן שם את ידיו על ראש הילד ומברכו:

(יד) יְשַׁמְךָ אֱלֹקִים כָּאֲפֵרִים וְכַמְנֶשֶׁה. יְבָרְכֶךָ ה' וַיִּשְׁמְרֶךָ. יָאֵר ה' פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֶנֶךָ. יֵשָׂא ה' פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לְךָ שָׁלוֹם. ה' שְׁמֶרְךָ ה' צִלְּךָ עַל יַד יְמִינֶךָ. כִּי אֹרֶךְ יָמִים וְשָׁנוֹת חַיִּים וְשָׁלוֹם יוֹסִיפוּ לָּךְ. ה' יִשְׁמְרֶךָ מִכָּל רָע, יִשְׁמֹר אֶת נַפְשֶׁךָ:

(טו) כִּי אֹרֶךְ יָמִים וְשָׁנוֹת חַיִּים וְשָׁלוֹם יוֹסִיפוּ לָּךְ: יִהְיֶה יִשְׁמְרֶךָ מִכָּל רָע יִשְׁמֹר אֶת נַפְשֶׁךָ:

(טז) הכהן מברך על הכוס:

(יז) בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, בּוֹרֵא פְּרִי הַגֶּפֶן:

Siddur Sefard, Various Blessings, Redeeming Firstborn

(1) The first born male child must be redeemed on the thirty-first day of his birth. If, however, the father is a Kohein or a Levite, or the mother a daughter of a Kohein or a Levite, they are exempt from the duty of redemption. Should the thirty-first day fall on a Shabbos or Yom Tov, the service is postponed until the next day.

(2) *The father, presenting his child to the Kohein, makes the following declaration:*

(3) This, my first born son, is the first issue of his mother's womb, and the Holy One, blessed is He has commanded to redeem him, as it is said: And those that are to be redeemed of them, from a month old shall you redeem them, according to your estimation, for the money of five silver shekalim, of the shekel of the Sanctuary which is equal to twenty *geirah*.¹ *Numbers 18:16*. And it is said:

Sanctify unto me all the firstborn, whatsoever opens the womb among the Children of Israel, both of man and of beast is Mine.²*Exodus 13:2.*

(4) *The father then places before the Kohein silver dollars in the amount of fiveshekalim which is equal to five silver dollars, or according to some Poskim seven silver dollars, and the Kohein asks:*

(5) Which do you prefer, to give me your firstborn son who is the first issue of his mother's womb, or would you rather redeem him for five shekalim, as you are required to do by the Torah?

(6) *The father replies:*

(7) I wish to redeem my son and here is the value of his redemption which I am required to give according to the Torah.

(8) *While holding the silver dollars, the father says these two Berachos:*

(9) Blessed are You, Adonoy our God, King of the Universe, Who sanctified us with His commandments and commanded us concerning the redemption of the [firstborn] son.

(10) Blessed are You, Adonoy our God, King of the Universe, Who has kept us alive and sustained us and brought us to this time.

(11) *The Kohein accepts the silver dollars, and holding it over the head of the child, says:*

(12) This is instead of that, this is in exchange for that, this is pardoned for that. May this child enter into life, into the [study of] Torah, chupah [the nuptial canopy] and good deeds. Amein.

(13) *The Kohein places his right hand upon the head of the child and blesses him:*

(14) May God make you as Ephraim and Menashe. Adonoy bless you and guard you. Adonoy shine His countenance upon you and be gracious unto you. Adonoy turn His countenance toward you and grant you peace. Adonoy is your guardian; Adonoy is your shelter at your right hand. For length of days and years of life and peace, will He add to you. Adonoy will guard you from all evil, He will preserve your soul.

(16) The Kohein hands the child to the father. The Kohein then takes a cup of wine and says:

(17) Blessed are You, Adonoy our God, King of the Universe, Who creates the fruit of the vine.

10

סידור ספרד, ברכות ותפילות שונות, סדר ברית מילה א'-ל"ט

(א) אין מלים עד נץ החמה של יום שמיני ללידתו, וכל היום כשר למילה אלא שזריזין מקדימים למצוות ומלים בבקר. ומדליקים הרבה נרות בבית הכנסת בשעת המילה. ואין חולצין התפילין עד אחרי המילה.

(ב) כשמביאים התינוק לבית הכנסת צריכין הכל לקום מפניו. ובבואו אומרים כל הקהל בקול רם:

(ג) בָּרוּךְ הָבָא:

(ד) כשהברית בזמנו אומרים:

(ה) בָּרוּךְ הַנִּימּוֹל לְשִׁמּוֹנָה.

(ו) מנהג ארץ ישראל תובב"א האב מקבל את התינוק ועומד ואומר והקהל אומר אחריו פסוק בפסוק:

(ז) שִׁמְעֵ יִשְׂרָאֵל, ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד:

(ח) יְהוָה מֶלֶךְ ה' מֶלֶךְ ה' יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד:

(ט) יְהוָה מֶלֶךְ ה' מֶלֶךְ ה' יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד:

(י) אָנָּה ה' הוֹשִׁיעָה נָּא: אָנָּה ה' הוֹשִׁיעָה נָּא:

(יא) אָנָּה ה' הַצְלִיחָה נָּא: אָנָּה ה' הַצְלִיחָה נָּא:

(יב) המוהל אומר אלו הפסוקים:

(יג) וַיִּדְבֹּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר: פִּינָחָס בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן אֱהֲרֹן הַכֹּהֵן הַיֵּשִׁיב אֶת חֲמַתִּי מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאוֹ אֶת קִנְאָתִי בְּתוֹכָם וְלֹא כָלִיתִי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאָתִי: לָכֵן אֶמַּר הַנֶּגֶז נָתַן לוֹ אֶת בְּרִיתִי שְׁלוֹם:

(יד) ויניח התינוק על הכסא של אליהו, ויאמר המוהל:

(טו) זֶה הַכֶּסֶּא שֶׁל אֱלִיָּהוּ הַנָּבִיא זְכוּר לְטוֹב:

(טז) המוהל אומר:

(יז) לִישׁוּעָתָךְ קוִיֵּיתִי ה': שְׁבַרְתִּי לִישׁוּעָתָךְ ה', וּמִצֻּתֶיךָ עָשִׂיתִי: אֱלִיָּהוּ מִלֵּאף הַבְּרִית, הִנֵּה שְׁלֹף לְפָנֶיךָ, עֲמוּד עַל יְמִינִי וְסִמְכָנִי. שְׁבַרְתִּי לִישׁוּעָתָךְ ה'. שֶׁשׁ

אָנְכִי עַל־אַמְרָתְךָ, כְּמוֹצֵא שְׁלָל רָב. שְׁלוֹם רַב לְאַהֲבֵי תוֹרָתְךָ, וְאֵין לָמוּ
מְכַשּׁוֹל, אֲשֶׁרִי תִבְחַר וּתִקָּרֵב יִשְׁכּוֹן חֲצִרְיָךְ,

(יח) וְהִקְהֵל עוֹנִין:

(יט) נִשְׁבָּעָה בְּטוֹב בֵּיתְךָ, קְדוֹשׁ הַיְכָלְךָ:

(כ) בַּשַּׁעַה שֶׁהַמוֹהֵל מוֹכֵן לַמּוֹל, יֹאמַר הָאֵב:

(כא) הַנְּגִי מוֹכֵן וּמְזוּמָן לְקַיִם מִצְוֹת עֲשֵׂה שְׁצוֹנֵי הַבּוֹרָא יִתְבָּרַךְ לַמּוֹל אֶת בְּנֵי:

(כב) וְהַמוֹהֵל קוֹדֵם שִׁמְל אוֹמֵר:

(כג) אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאַבְרָהָם אָבִינוּ, הִתְהַלֵּךְ לְפָנַי וְהָיָה תָמִים. הַנְּגִי
מוֹכֵן וּמְזוּמָן לְקַיִם מִצְוֹת עֲשֵׂה שְׁצוֹנֵי הַבּוֹרָא יִתְבָּרַךְ לַמּוֹל:

(כד) וַיְכּוֹן יִשְׁקַבֵּל הַתִּינוּק מֵאֲלִיהוּ ז"ל:

(כה) וַיִּקַּח אֶת הַתִּינוּק וַיְנִיחֵהוּ עַל בְּרִכֵּי הַסַּנְדֵּק, וְהָאֵב עוֹמֵד עַל יַד הַמוֹהֵל
לְהוֹדִיעַ שֶׁהוּא שְׁלוּחוֹ, וְהַמוֹהֵל מְבָרֵךְ הַבְּרָכָה בְּקוֹל רֹם:

(כו) בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל
הַמִּילָה:

(כז) וְאַחֲרַי כֵּךְ יַחַתּוּךְ הָעֶרְלָה וְאֲבִי הַבֵּן מְבָרֵךְ, וְאִם אֵין לוֹ אֵב מְבָרֵךְ הַסַּנְדֵּק:

(כח) בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַכְנִיסוֹ
בְּבְרִיתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ:

(כט) בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחַיִּינוּ וְקִיּוּמֵנוּ וְהַגִּיעָנוּ לְזֶמֶן הַזֶּה:

(ל) וְהַקָּהֵל עוֹנִים:

(לא) אָמֵן. כָּשֶׁם שֶׁנִּכְנַס לְבְרִית, כֵּן יִכָּנס לְתוֹרָה וּלְחֻפָּה וּלְמַעֲשִׂים טוֹבִים:

(לב) וּבַעֲשׂוֹתוֹ הַחִיתוּךְ יִמָּהֵר מֵאֵד הַפְרִיעָה וְהַמְצִיעָה, וַיִּשִׁים הָעֶרְלָה בְּחוּל אוֹ
בַּעֲפָר וְאַחֵר כִּךְ יִטּוֹל הַמּוֹהֵל אֶת יָדָיו כְּדִי שִׁיבִירֵךְ עַל הַכּוֹס בִּנְקִיּוֹת:

(לג) בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, בּוֹרֵא פָּרִי הַגֶּפֶן:

(לד) בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדֵּשׁ יָדַי מִבֶּטֶן, וְחֹק בִּשְׁאָרוֹ
שָׁם, וְצִאָצְאָיו חָתָם בָּאוֹת בְּרִית קוֹדֶשׁ, עַל כֵּן בִּשְׁכַּר זֹאת, אֵל חַי חֲלָקֵנוּ
צוּרֵנוּ, צִוָּה לְהַצִּיל יְדִידוֹת שְׁאֵרֵנוּ מִשַּׁחַת. לְמַעַן בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר שָׁם בִּבְשָׁרֵנוּ.
בְּרוּךְ אַתָּה ה', כּוֹרֵת הַבְּרִית:

(לה) אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, קָיָם אֶת הַיָּלֵד הַזֶּה לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ
בְּיִשְׂרָאֵל (פְּלוֹנִי) בֶּן (פְּלוֹנִי) יִשְׁמַח הָאָב בְּיוֹצֵא חֲלָצִיו, וְתִגַּל אִמּוֹ בְּפָרִי בִטְנָהּ.
כִּכְתוּב, יִשְׁמַח אָבִיו וְאִמּוֹ וְתִגַּל יוֹלְדָתָהּ. וְנֹאמַר, וְאֶעֱבֹר עָלֶיךָ וְאֶרְאֶךָ
מִתְבוֹסֶסֶת בְּדַמֶּיךָ, וְאֹמַר לָךְ בְּדַמֶּיךָ חַיִּי, וְאֹמַר לָךְ בְּדַמֶּיךָ חַיִּי. וְנֹאמַר, זָכַר
לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ, דָּבָר צִוָּה לְאַלְף דּוּר. אֲשֶׁר כָּרַת אֶת אֲבֵרָהֶם וּשְׁבוּעָתוֹ לְיִשְׁחָק
וַיַּעֲמִידָהּ לְיַעֲקֹב לְחֹק, לְיִשְׂרָאֵל בְּרִית עוֹלָם. וְנֹאמַר, וַיִּמַּל אֲבֵרָהֶם אֶת יִצְחָק
בְּנוֹ בֶּן שְׁמוֹנֶת יָמִים, כִּפְּאֲשֶׁר צִוָּה אֱתָנוּ אֱלֹקִים: הוֹדוּ לָהּ כִּי טוֹב, כִּי לְעוֹלָם
חֲסִדוֹ הוֹדוּ לָהּ כִּי טוֹב, כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ זֶה הַקָּטָן (פְּלוֹנִי) בֶּן (פְּלוֹנִי) גָּדוֹל
יִהְיֶה, כָּשֶׁם שֶׁנִּכְנַס לְבְרִית, כֵּן יִכָּנס לְתוֹרָה וּלְחֻפָּה וּלְמַעֲשִׂים טוֹבִים:

(לו) ישתה הסנדק מכוס של ברכה, יתן גם לתינוק הנימול מעט מכוס של ברכה, כמו שעשה כשאמר בדמיון חיי, ואחר כך יאמר המוהל זה:

(לז) מי שברך אבותינו אברהם יצחק ויעקב, הוא יברך את הילד רך הנימול (פלוגי) בן (פלוגי) וישלח לו רפואה שלמה, בעבור שנכנס לברית. וכשם שנכנס לברית בן יכנס לתורה, ולחפה, ולמעשים טובים. ונאמר אמן:

(לח) אחר כך יעמוד המוהל ויתפלל תפילה זו, גם האב יתפלל תפילה זו תיכף אחר המילה:

(לט) רבנו של עולם, יהי רצון מלפניך, שיהא חשוב ומרצה ומקבל לפניך, כאלו הקרבתיהו לפני פסא כבודך. ואתה ברחמיך הרבים, שלח על ידי מלאכיך הקדושים נשמה קדושה וטהורה, לבני (פלוגי) בן (פלוגי) הנימול עתה לשמך הגדול, ושיהיה לבו פתוח כפתחו של אולם, בתורתך הקדושה, ללמד וללמד, לשמר ולעשות. ותן לו אריכות ימים ושנים, חיים של יראת חטא, חיים של עשר וכבוד, חיים שתמלא משאלות לבו לטובה. אמן וכן יהי רצון:

Siddur Sefard, Various Blessings, Circumcision 1-39

(2) *Upon the arrival of the child, all those present at the service rise and say:*

(3) Blessed is he that comes!

(14) *The Mohel takes the child, and placing it upon a designated seat which is called the Throne of Elijah and he says:*

(15) This is the Throne of Elijah, may he be remembered for good.

(17) For Your deliverance I have hoped, Adonoy. I have longed for Your deliverance, Adonoy; and I have fulfilled Your commandments. Elijah, messenger of the circumcision! Behold, yours is now before you, stand at my right hand and support me. I have longed for Your deliverance. I am happy with Your word like one who finds great gain. Great is the peace of those who love Your Torah, and there is no stumbling for them. Fortunate is he whom You choose and bring near, that he may dwell in Your courts.

(18) *All those present respond:*

(19) May we be satisfied with the goodness of Your House, the holy place of Your Sanctuary.

(20) *Before the Mohel performs the circumcision, the father of the child says:*

(21) Behold, I am prepared and ready to fulfill the positive commandment commanded me by the Creator, blessed is He, to circumcise my son.

(22) *The Mohel takes the child and proclaims:*

(23) The Holy One, blessed is He, said to our father, Abraham, Walk before me and be perfect. Behold, I am prepared and ready to fulfill the positive commandment that the Creator, blessed is He, commanded us to circumcise.

(25) *The Mohel places the child upon the knees of the Sandek, and before performing the actual circumcision, he says:*

(26) Blessed are You, Adonoy our God, King of the Universe, Who sanctified us with His commandments, and commanded us concerning the circumcision.

(27) *As the Mohel performs the act of circumcision the father of the child says:*

(28) Blessed are You, Adonoy our God, King of the Universe, Who sanctified us with His commandments, and commanded us to bring him into the covenant of our father, Abraham.

(30) *All those present proclaim:*

(31) Amein! Even as he has entered into the covenant, so may he enter into the [study of] Torah, chupah [the nuptial canopy], and good deeds.

(32) *One of the distinguished relatives or guests is given the honor of reciting the following Berachos:*

(33) Blessed are You, Adonoy our God, King of the Universe, Who creates the fruit of the vine.

(34) Blessed are You, Adonoy our God, King of the Universe, Who sanctified [Isaac] the beloved one, from birth, and set Your statute in his flesh, and sealed his offspring with the sign of the holy covenant. Therefore, on this account, living Almighty, our Portion, our Rock, give the command to rescue the beloved soul within our flesh from destruction, for the sake of His covenant that He has set in our flesh. Blessed are You, Adonoy, Maker of the covenant.

(35) Our God and God of our fathers, preserve this child to his father and his mother, and let his name be called in Israel (the child's Hebrew name) son of (father's Hebrew name). May his father rejoice in his offspring and may his mother exult in the fruit of her womb; as it is written: Let your father and your mother rejoice, and let her who gave birth to you exult.¹ *Proverbs 23:25*. And it is said: And I passed by you and saw you staggering in your blood, 'and I said to you, In your blood live!' 'And I said to you, in your blood live!'² *Ezekiel 16:6*. And it is said: He remembered His covenant forever, the word which He commanded to a thousand generations. Which He made as a treaty with Abraham, and which was His oath to Isaac. And He established it for Jacob as a

statute, for Israel as an everlasting covenant.³*Psalms 105:8-10*. And it is said: Abraham circumcised his son Isaac when he was eight days old, as God had commanded him.⁴*Genesis 21:4*. Thank Adonoy for He is good, for His kindness endures forever. Thank Adonoy, for He is good, for His kindness endures forever. This little child— (child's Hebrew name) son of (father's Hebrew name) may he become great. Even as he entered into the covenant, so may he enter into the [study of] Torah, chupah [the nuptial canopy] and good deeds.

(36) *The person who recited the Berachos drinks some wine, and the Mohel blesses the child:*

(37) He who blessed our fathers, Abraham, Isaac and Jacob, may He bless this tender, circumcised child (child's Hebrew name) son of (father's Hebrew name) and grant him a complete recovery, because he has entered into the covenant. And even as he has entered into the covenant, so may he enter into the [study of] Torah, chupah [the nuptial canopy] and good deeds. And let us [all] say Amein.

(38) *The Mohel and the father of the child recite this prayer:*

(39) Master of the Universe, may it be Your will that he be considered and regarded favorably, and accepted before You, as though I had offered him before the Throne of Your Glory. And May You in Your abundant mercy send through Your holy angels a holy and pure soul to my son (Child's Hebrew name) son of (father's Hebrew name) who was now circumcised for Your great Name. And may his heart be as open as the Temple entrance, to be receptive to Your holy Torah, to learn it, to teach it, to observe it and to perform [its commandments]. Grant him long days, years, a life of fear of sin, a life of richness and honor, a life in which You will fulfill the wishes of his heart for good. Amein, may it so be Your will.

סידור ספרד, שחרית לימות החול, קריאת התורה כ"ה-כ"ח

(כה) ארבעה צריכים להודות יורדי הים כשעלו ממנה והולכי מדברות כשיגיעו ליישוב ומי שהיה חולה ונתרפא ומי שהיה חבוש בבית האסורים ויצא. ואומרה על הס"ת לאחר ברכה אחרונה. אם איחר יש לו תשלומין לברך כל זמן שירצה ונכון שלא לאחר שלשה ימים (שו"ע או"ח ריט).

(כו) בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַגּוֹמֵל לְחַיִּיבִים טוֹבוֹת שְׂגָמָלָנִי כָּל טוֹב:

(כז) והקהל עונים:

(כח) מִי שְׂגָמָלָךְ טוֹב הוּא יְגַמְלֶךְ כָּל-טוֹב סְלָה:

Siddur Sefard, Weekday Shacharit, Torah Reading 25-28

(25) Rav says, (*Maseches Berachos* 54) that four are obligated to offer thanks: persons who have safely completed a sea or land journey, or who have recovered from a serious illness, or have been released from captivity. One who is obligated to recite the blessing of thanksgiving should do so at the Torah-scroll after the blessing that follows the Torah reading. It is proper not to delay the recital of the blessing for more than three days.

(26) Blessed are You, Adonoy our God, King of the Universe, Who bestows goodness upon the guilty, Who has bestowed every goodness upon me.

(27) *The congregation responds:*

(28) He Who has bestowed goodness upon you, may He bestow every goodness upon you, forever.

פניני הלכה, משפחה י"ח:ה'

מצווה לקשר את הצער הפרטי של המשפחה עם הצער של כלל ישראל, ועל ידי כך הצער הפרטי מקבל משמעות ומעורר לתשובה ותיקון. לכן למנהג יוצאי אשכנז, בשעה שהמנחמים נפרדים מהאבלים אומרים: "המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים ולא תוסיפו לדאבה עוד". ויוצאי ספרד נוהגים לומר "מן השמיים תנוחמו".

Peninei Halakhah, Family 10:8:5

It is a commandment to connect the personal pain of the family with the collective pain of Israel, and through this the personal pain gains meaning and awakens for repentance and correction. Therefore according to the custom of those who left Ashkenaz, at the time when the comforters depart from the mourners, they say, "May the Everpresent comfort you amongst the rest of the mourners of Zion and Jerusalem, and you should not know more despair." And those who left Sefarad customarily say, "From the Heavens you should be comforted."

Avelut Yeshanah and Avelut Chadashah

Rabbi Joseph B. Soloveitchik

[...]

Of course, emotions, like the tide, reach a high mark, make an about face, and begin to recede. The Torah has therefore recommended to man not only to submit himself to the emotional onslaught, but gradually and slowly to redeem himself from its impact.

Therefore, the Halakhah divided mourning into various stages: First, "meto muttal lefanav, when his dead lies before him." This is the period of aninut, extending from the time of death until the time of burial. Then, commencing with burial, avelut shiv'ah, the week-long period, which extends into sheloshim, the thirty-day period. Finally, for one's parents, yodbet hodesh, the twelve-month mourning period. We have during these stages an imperceptible transition from a depressed, desolate, bitter consciousness of catastrophe to a redeemed higher consciousness.

[...]

Even though the mourning of an individual constitutes a kiyyum she-ba-lev, an inner, experiential fulfillment of the obligation to mourn, it must be translated into deeds, into technical observance. The inner experience cannot be divorced from objective aspects. The Halakhah demanded that feeling be transposed into deed, subjective emotions into solid objective data, that fleeting, amorphous moods be crystallized into real tangible symbols. The individual does not invite sorrow; the latter strikes him hard and mercilessly. His immediate response is a dual one - subjective and objective. He reacts to disaster with everything he has at his command - thought and deed, feeling and action.

[...]

On the other hand, heseah ha-da'at plays no role in the personal encounter with individual grief, because intellectual concentration or even emotional fixation are not responsible for the emergence of the mourning. The latter leaps out of nowhere, it befalls, overpowers and breaks man - unexpectedly and completely. In fact, the mourner cannot concentrate and is unable to relax or to think of something else. He cannot think or rationalize at all because he loses the focus of his personality, and his inner life, including his intellectual capacity, is in disarray.

PASSOVER HAGGADAH

הַגְּדָה
שֶׁל
פֶּסַח

NEW REVISED EDITION

by

RABBI NATHAN GOLDBERG

הגדה של פסח, מגיד, ארמי אבד אבי

יניח הכוס מידו ויגלה את המצות.

צא ולמד מה בקש לבן הארמי לעשות ליעקב אבינו: שפרעה לא גזר אלא על הזכרים, ולכן בקש לעקר את-הכל. שנאמר: ארמי אבד אבי, וירד מצרימה ויגר שם במתי מעט, ויהי שם לגוי גדול, עצום ורב.

וירד מצרימה – אנוס על פי הדבור. ויגר שם. מלמד שלא ירד יעקב אבינו להשתקע במצרים אלא לגור שם, שנאמר: ויאמרו אל-פרעה, לגור בארץ באנו, כי אין מרעה לצאן אשר לעבדיך, כי כבוד הרעב בארץ כנען. ועתה ישובו-נא עבדיך בארץ גשן.

במתי מעט. כמה שנאמר: בשבעים נפש ירדו אבותיך מצרימה, ועתה שמה ה' אלקיך ככוכבי השמים לרב.

ויהי שם לגוי. מלמד שהיו ישראל מציינים שם. גדול עצום – כמה שנאמר: ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד מאד, ותמלא הארץ אתם.

ורב. כמה שנאמר: רבבה כצמח השדה נתתיך, ותרבי ותגדלי ותבאי בעדי עדיים, שדים נכנו ושרץ צמח, ואת ערם ועריה. ואעבר עליך ואראך מתבוססת בדמיו, ואמר לך בדמיו חיי, ואמר לך בדמיו חיי.

וירעו אתנו המצרים ויענונו, ויתנו עלינו עבדה קשה. וירעו אתנו המצרים – כמה שנאמר: הבה נתחכמה לו פן ירבה, והיה כי תקראנה מלחמה ונוסף גם הוא על שנאינו ונלחם-בנו, ועלה מן-הארץ.

וַיַּעֲנוּנוּ. כָּמָה שָׁנְאַמֶּר: וַיִּשְׁימוּ עָלָיו שָׂרֵי מִסִּים לְמַעַן עֲנֹתוֹ בְּסִבְלָתָם. וַיִּבֶן עָרֵי
מִסְכְּנוֹת לְפָרְעָה. אֶת־פֶּתֶם וְאֶת־רַעְמֶסֶס.

וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבֹדָה קָשָׁה. כָּמָה שָׁנְאַמֶּר: וַיַּעֲבֹדוּ מִצְרַיִם אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפָרֹךְ.
וַנִּצְעַק אֱלֹה־ה' אֱלֹקֵי אֲבוֹתֵינוּ, וַיִּשְׁמַע ה' אֶת־קִלְנוֹ, וַיֵּרָא אֶת־עֲנֵינוּ וְאֶת עֲמָלָנוּ
וְאֶת לַחֲצֵנוּ.

וַנִּצְעַק אֱלֹה־ה' אֱלֹקֵי אֲבוֹתֵינוּ – כָּמָה שָׁנְאַמֶּר: וַיְהִי בַיָּמִים הָרַבִּים הֵהֵם וַיָּמָת
מֶלֶךְ מִצְרַיִם, וַיֹּאנְחוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מִ־הָעֲבֹדָה וַיִּזְעְקוּ, וַתַּעַל שְׁוַעְתָּם אֶל־הָאֱלֹקִים
מִן הָעֲבֹדָה.

וַיִּשְׁמַע ה' אֶת קִלְנוֹ. כָּמָה שָׁנְאַמֶּר: וַיִּשְׁמַע אֱלֹקִים אֶת־נַאֲקָתָם, וַיִּזְכֹּר אֱלֹקִים
אֶת־בְּרִיתוֹ אֶת־אַבְרָהָם, אֶת־יִצְחָק וְאֶת־יַעֲקֹב.

וַיֵּרָא אֶת־עֲנֵינוּ. זֶה פְּרִישׁוֹת דֶּרֶךְ אֶרֶץ, כָּמָה שָׁנְאַמֶּר: וַיֵּרָא אֱלֹקִים אֶת
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיֵּדַע אֱלֹקִים.

וְאֶת־עֲמָלָנוּ. אֵלֹה הַבָּנִים. כָּמָה שָׁנְאַמֶּר: כָּל־הַבֵּן הַיְּלֹד הַיָּאֲרָה תִּשְׁלִיכֶהוּ
וְכָל־הַבֵּת תִּחְיִין.

וְאֶת לַחֲצֵנוּ. זֶה הַדִּחָק, כָּמָה שָׁנְאַמֶּר: וְגַם־רָאִיתִי אֶת־הַלַּחֲץ אֲשֶׁר מִצְרַיִם
לֹחֲצִים אֹתָם.

וַיִּוָּצְאוּ ה' מִמִּצְרַיִם בְּיַד חֲזָקָה, וּבְזֹרַע נְטוּיָה, וּבְמָרָא גָדֹל, וּבְאֹתוֹת וּבְמִפְתִּים.

וַיֹּצֵאנוּ ה' מִמִּצְרַיִם. לֹא עַל־יְדֵי מְלָאָךְ, וְלֹא עַל־יְדֵי שָׂרָף, וְלֹא עַל־יְדֵי שְׁלִיחַ,
אֲלָא הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכַבּוֹדוֹ וּבְעֶצְמוֹ. שֶׁנֶּאֱמַר: וְעַבְרַתִּי בָאָרֶץ מִצְרַיִם
בְּלִילָה הַזֶּה, וְהִפֵּיתִי כָל־בְּכוֹר בָּאָרֶץ מִצְרַיִם מֵאָדָם וְעַד בְּהֵמָה, וּבְכָל אֱלֹקֵי
מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים. אֲנִי ה'.

וְעַבְרַתִּי בָאָרֶץ מִצְרַיִם בְּלִילָה הַזֶּה – אֲנִי וְלֹא מְלָאָךְ; וְהִפֵּיתִי כָל בְּכוֹר
בָּאָרֶץ־מִצְרַיִם. אֲנִי וְלֹא שָׂרָף; וּבְכָל־אֱלֹקֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים. אֲנִי וְלֹא
הַשְּׁלִיחַ; אֲנִי ה'. אֲנִי הוּא וְלֹא אֲחֵר.

בֶּיַד חֲזָקָה. זֶה הַדָּבָר, כָּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: הִנֵּה יַד־ה' הוֹיָה בְּמִקְנֶךָ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה,
בְּסוּסִים, בְּחֲמֹרִים, בְּגִמְלִים, בַּבֶּקֶר וּבַצֹּאן, דָּבָר כָּבֵד מְאֹד.

וּבְזֹרַע נְטוּיָה. זֶה הַחֶרֶב, כָּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: וַחֲרַבּוּ שְׁלוֹפָה בִּידוֹ, נְטוּיָה
עַל־יְרוּשָׁלַיִם.

וּבְמוֹרָא גָדֹל. זֶה גְלוּי שְׂכִינָה. כָּמָה שֶׁנֶּאֱמַר, אוֹ הַנֶּסֶה אֱלֹקִים לָבוֹא לְקַחַת לוֹ
גוֹי מִקְרֵב גוֹי בְּמִסַּת בָּאֵתָת וּבְמוֹפְתִים וּבְמִלְחָמָה וּבֶיַד חֲזָקָה וּבְזֹרַע נְטוּיָה
וּבְמוֹרָאִים גְּדוֹלִים כָּל אֲשֶׁר־עָשָׂה לָכֶם ה' אֱלֹקֵיכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֶיךָ.

וּבְאֵתוֹת. זֶה הַמַּטֶּה, כָּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: וְאֵת הַמַּטֶּה הַזֶּה תִּקַּח בְּיָדְךָ, אֲשֶׁר
תַּעֲשֶׂה־בוֹ אֵת הָאֵתוֹת.

וּבְמוֹפְתִים. זֶה הַדָּם, כָּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: וְנָתַתִּי מוֹפְתִים בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ.

Pesach Haggadah, Magid, First Fruits Declaration

He puts down the cup from his hand and uncovers the matsa.

Go out and learn what Lavan the Aramean sought to do to Ya'akov, our father; since Pharaoh only decreed [the death sentence] on the males but Lavan sought to uproot the whole [people]. As it is stated (Deuteronomy 26:5), "An Aramean was destroying my father and he went down to Egypt, and he resided there with a small number and he became there a nation, great, powerful and numerous."

"And he went down to Egypt" - helpless on account of the word [in which God told Avraham that his descendants would have to go into exile]. "And he resided there" - [this] teaches that Ya'akov, our father, didn't go down to settle in Egypt, but rather [only] to reside there, as it is stated (Genesis 47:4), "And they said to Pharaoh, 'To reside in the land have we come, since there is not enough pasture for your servant's flocks, since the famine is heavy in the land of Canaan, and now please grant that your servants should dwell in the Land of Goshen.'"

"As a small number" - as it is stated (Deuteronomy 10:22), "With seventy souls did your ancestors come down to Egypt, and now the Lord your God has made you as numerous as the stars of the sky."

"And he became there a nation" - [this] teaches that Israel [became] distinguishable there. "Great, powerful" - as it is stated (Exodus 1:7), "And the Children of Israel multiplied and swarmed and grew numerous and strong, most exceedingly and the land became full of them."

"And numerous" - as it is stated (Ezekiel 16:7), "I have given you to be numerous as the vegetation of the field, and you increased and grew and became highly ornamented, your breasts were set and your hair grew, but you were naked and barren." "And when I passed by thee, and saw thee weltering in thy blood, I said to thee, In thy blood live! yea, I said to thee, In thy blood live!" (Ezekiel 16:6).

"And the Egyptians did bad to us" (Deuteronomy 26:6) - as it is stated (Exodus 1:10), "Let us be wise towards him, lest he multiply and it will be that when war is called, he too will join with our enemies and fight against us and go up from the land."

"And afflicted us" - as is stated (Exodus 1:11); "And they placed upon him leaders over the work-tax in order to afflict them with their burdens; and they built storage cities, Pithom and Ra'amses."

"And put upon us hard work" - as it is stated (Exodus 1:11), "And they enslaved the children of Israel with breaking work."

"And we we cried out to the Lord, the God of our ancestors, and the Lord heard our voice, and He saw our affliction, and our toil and our duress" (Deuteronomy 26:7).

"And we cried out to the Lord, the God of our ancestors" - as it is stated (Exodus 2:23); "And it was in those great days that the king of Egypt died and the Children of Israel sighed from the work and yelled out, and their supplication went up to God from the work."

"And the Lord heard our voice" - as it is stated (Exodus 2:24); "And God heard their groans and God remembered His covenant with Avraham and with Yitschak and with Ya'akov."

"And He saw our affliction" - this [refers to] the separation from the way of the world, as it is stated (Exodus 2:25); "And God saw the Children of Israel and God knew."

"And our toil" - this [refers to the killing of the] sons, as it is stated (Exodus 1:22); "Every boy that is born, throw him into the Nile and every girl you shall keep alive."

"And our duress" - this [refers to] the pressure, as it is stated (Exodus 3:9); "And I also saw the duress that the Egyptians are applying on them."

"And the Lord took us out of Egypt with a strong hand and with an outstretched forearm and with great awe and with signs and with wonders" (Deuteronomy 26:8).

"And the Lord took us out of Egypt" - not through an angel and not through a seraph and not through a messenger, but [directly by] the Holy One, blessed be He, Himself, as it is stated (Exodus 12:12); "And I will pass through the Land of Egypt on that night and I will smite every firstborn in the Land of Egypt, from men to animals; and with all the gods of Egypt, I will make judgments, I am the Lord."

"And I will pass through the Land of Egypt" - I and not an angel. "And I will smite every firstborn" - I and not a seraph. "And with all the gods of Egypt, I will make judgments" - I and not a messenger. "I am the Lord" - I am He and there is no other.

"With a strong hand" - this [refers to] the pestilence, as it is stated (Exodus 9:3); "Behold the hand of the Lord is upon your herds that are in the field, upon the horses, upon the donkeys, upon the camels, upon the cattle and upon the flocks, [there will be] a very heavy pestilence."

"And with an outstretched forearm" - this [refers to] the sword, as it is stated (I Chronicles 21:16); "And his sword was drawn in his hand, leaning over Jerusalem."

"And with great awe" - this [refers to the revelation of] the Divine Presence, as it is stated (Deuteronomy 4:34), "Or did God try to take for Himself a nation from within a nation with enigmas, with signs and with wonders and with war and with a strong hand and with an outstretched forearm and with great and

awesome acts, like all that the Lord, your God, did for you in Egypt in front of your eyes?"

"And with signs" - this [refers to] the staff, as it is stated (Exodus 4:17); "And this staff you shall take in your hand, that with it you will perform signs."

"And with wonders" - this [refers to] the blood, as it is stated (Joel 3:3); "And I will place my wonders in the skies and in the earth: